

Vijf overdenkingen bij het onzevader

inleiding

Het onzevader is een wereldwijd bekend gebed. Dagelijks wordt het in kloosters en huizen gebeden, wekelijks in zondagse kerkdiensten. Veel mensen kennen het van buiten – en van binnen.

Het onzevader is een gebed uit de Bijbel. Tweemaal wordt het genoemd: in Lucas 11, 2-4 en in Matthéüs 6, 9-13. Die laatste versie wordt vooral gebeden.

Het gebed bestaat uit een aanhef

aanhef onze Vader die in de hemelen zijt

dan volgen drie korte gebedsintenties over wat van God uitgaat

drie intenties uw Naam worde geheiligd
 uw Koninkrijk kom
 uw wil geschiede
 op aarde zoals in de hemel

deze drie intenties worden gevolgd door de broodbede, de bede om vergeving en de bede om niet in een situatie van verzoeking terecht te komen

broodbede geef ons heden ons dagelijks brood

vergeven en vergeef ons onze schulden
 zoals ook wij onze schuldenaars vergeven

geen verzoeking en leidt ons niet in verzoeking
 maar verlos ons van de boze

Jezus bidt dit gebed en hij leert het zijn leerlingen en omstanders als een handreiking hoe ze kunnen bidden. Alle onderdelen van dit gebed zijn voluit joods. Het valt op dat het in het gebed niet over Jezus zelf of over de kerk gaat, alleen over God en de verhouding tussen mensen. In die verhouding ook leeft Jezus zijn leven met God.

Zoals het gebed in onze tijd vaak gebeden wordt, eindigt het met een lofprijzing (doxologie)

lofprijzing want van u is het koninkrijk
 en de kracht en de heerlijkheid
 tot in eeuwigheid. Amen

Deze lofprijzing komt in de belangrijkste oude handschriften van het evangelie niet voor. Het is een latere toevoeging vanuit de liturgie. Nadat het gebed in de eredienst gebeden was, klonk deze lofprijzing als acclamatie van alle gelovigen.

In de zomer van 2020 heb ik in vijf overdenkingen aandacht gegeven aan het onzevader. Bij elke bede heb ik een tekst uit het Oude Testament gezocht die vanuit de joodse achtergrond van Jezus, licht kan werpen op de bede. Het werkt het beste wanneer u één van de overdenkingen leest, dat u dan eerst het gedeelte uit de Bijbel rustig leest.

Nog een laatste opmerking: wat u hier vindt, zijn overdenkingen. Ze zijn in de eerste plaats bedoeld om in de zondagse eredienst gesproken te worden en daar in de ruimte van de kerk en de sfeer van de eredienst tot klinken te komen. Ze zijn verwoord binnen de context van de gemeente en haar voorganger. Ze zijn verwoord binnen de context van de tijd, de zomer van 2020. Ze zijn los en associatief verwoord om in dat uur en vanuit de Schriftlezing de hoorder te kunnen bereiken en waar mogelijk haar of hem en de hoorders samen te bewaren bij het heil, wie weet buiten alle goede bedoelingen om.

Wanneer ze hier in een katern staan, klinkt dat minder mee, maar wie erbij was, zal er vast iets van herkennen.

- blz. 4 *aanhef* onze Vader die in de hemelen zijt
Schriftlezing: Hosea 11
Stefanuskerk Noorddijk, 14 juni 2020
Kloosterkerk Ten Boer, 21 juni 2020
- blz. 8 *drie intenties* uw Naam worde geheiligd
uw Koninkrijk kom
uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel
Schriftlezing: Leviticus 19, 1-18
Stefanuskerk Noorddijk, 28 juni 2020
Kloosterkerk Ten Boer, 19 juli 2020
- blz. 13 *broodbede* geef ons heden ons dagelijks brood
Schriftlezing: Genesis 3, 17-21
Stefanuskerk Noorddijk, 26 juli 2020
Damkerk Hoogezand, 2 augustus 2020
- blz. 18 *vergeven* en vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven
Schriftlezing: Genesis 50, 15-21
Stefanuskerk Noorddijk, 9 augustus 2020
- blz. 22 *geen verzoeking* en leidt ons niet in verzoeking
maar verlos ons van de boze
Schriftlezing: Deuteronomium 22, 1-3
Stefanuskerk Noorddijk, 23 augustus 2020

Noorddijk, augustus 2020, ds. Jan Wilts

onze Vader die in de hemelen zijt

Schriftlezing: Hosea 11

Stefanuskerk Noorddijk, 14 juni 2020

Kloosterkerk Ten Boer, 21 juni 2020

Gemeente van de Heer!

Het onzevader is om te bidden.
Drie weken geleden ging het over bidden.
Onder meer ging het erover hoe bidden een mens open maakt.
Wie bidt, gaat open.
En dat dan gebeurt dat waar je een overschot van hebt,
liefde bijvoorbeeld, dat dat gaat stromen,
bidden doe je uit liefde, compassie met een ander, de wereld, je zelf.
En dat dan gebeurt dat waar je te weinig van hebt,
je handen zijn te kort, je wond schuurt
en een ander heeft te kort, je doet een ander te kort – de wereld lijdt,
dat je bidt dat dat gezien en geheeld wordt.
Waar je dat doet, wordt je hart gekeerd naar wat heil brengt.
En ik noemde ook dat bidden uit is op verbinding,
vanuit ons hart, met een ander,
met de bron die ons het leven in roept: liefde, God.
Iedereen kan bidden.

Vanuit dit perspectief overdenken we het onzevader.
Jezus leert dit gebed aan zijn leerlingen.
En wij bidden het elke zondag, met de hele kerk over de hele wereld.

Meer en meer ontdek ik dat het een gebed is dat niet vraagt van welk geloof je bent,
maar dat je hoop aanraakt, menselijke hoop, je verlangen naar een wereld,
nou ja, die wereld waar zwart en wit elkaar recht doen
en een weeskind niet aan zijn vlucht van huis, maar aan een welkom toevertrouwd is.
Eén schaal brood.

Een moslim kan het bidden
en er is zeker verwantschap met het openingsvers van de Koran
dat aan elk islamitisch gebed voorafgaat.
Voor een jood klinken de formuleringen vertrouwd –
hoor hoe persoonlijk Hosea over de zorg van God spreekt.
Hoor het gebed dat de joden dagelijks bidden – het achttiengebed –
waarin God als “onze vader” aangeropen wordt.

Voor ons is het een vertrouwd gebed – we bidden het elke zondag, elke dag,
en in dat hele vertrouwde gebed gaat het niet over Jezus of over de kerk,
het gaat er niet over of wij goede leerlingen zijn.
Het gaat over brood, over koninkrijk, over bevrijding.
En dat gebed roept wie wij God noemen, als vader aan
en wie het bidt gaat open,
wordt meegenomen in de woorden,
bidt de wereld en zichzelf naar het heil toe
heil, dat is geheeld zijn;
wie het bidt gaat open

en zijn diepste hoop en liefde gaan stromen.

Dat is bijzonder, dat in het kerngebed van onze liturgie
en in het midden van ons geloven
een gebed klinkt uit de mond van Jezus
dat geen ruimte opeist om iets heel “christelijks” te bidden,
maar ruimte schept
waarin mensen van velerlei overtuiging
hun hart kunnen laten spreken, laten bidden.
Ieder wordt erin gekend.
Je hoeft niet per se christen te zijn, om dit te kunnen bidden.
Het maakt ons in de kerk bescheiden:
het gebed dat Jezus ons voordoet, zet zijn volgelingen niet apart,
maar laat ze bidden wat ieder mens kan bidden.

En als we dan het eerste woord bidden: “onze”,
dan gebeurt dit dat we verenigd raken met ieder die dat bidt: onze –
niet mijn, maar “onze”. Waar we dan ook maar vandaan komen.

Bidt.

En zodra het woord je gegeven wordt
dat als bidden je ziel in en uit komt,
wordt dat verbindende van bidden voelbaar
en met “ons” ervaren we hoezeer
we verbonden zijn met elkaar – en ook met als wat geschapen is.
Mijn “ik” zegt “onze” – we zijn met elkaar verbonden
bidden elkaar heil toe –
en zonder “wij” geen “ik” en zonder “ik” geen “wij”.
Nee, nee, het “ik” wordt niet uitgewist in het “wij”-
het laat zich voluit kennen als een eigen stem in het “wij” – elkaar.
Zoals het “ik” van die ene mens Jezus
zich in deze woorden verbindt met allen.
Woorden die hij opdiept uit de bronnen die hem drenken:
profeten en priesters van Israël, zoals Hosea
die hun eigen woorden ontvangen en doorgeven
als woorden waarin ieder zich gekend mag weten
in haar hoop en verlangen,
op heil, redding, op beterschap, op liefde.

En we bidden “vader”.

Dat woord bidden we, omdat het een grote vertrouwdheid toelaat.
Als een kind en een ouder, zo vertrouwd met elkaar. – en toch apart.
We bidden dat niet omdat tot wie we bidden een vader is –
dat is hij niet - hij is geen man zegt Hosea.
Bidt “moeder” als dat vertrouwder voor je voelt,
in dat stuk van Hosea, als je het genderspecifiek leest,
klinkt stoere taal en tedere taal,
menselijke taal voor een verheven God,
en is wat we mannelijk noemen of vrouwelijk
niet gescheiden, maar verenigd in één stem, één lichaam
vrouwelijk van toon ook – dragend - teder, liefdevol.
Dat kan een man zijn – en een vrouw.
“God is a woman and she knows how to dance” zag ik ooit in een kerk in Keulen.
Dus als het voor jouw “ik” niet lukt met dat moeilijke woord “vader”
laat je dan een ander woord aanreiken: “moeder” of “vriend”, of helper of redder ...
“onze vriend”. Laat ruimte voor de ander.

Ik voeg daar nog iets toe.

Het was in het oude oosten gebruikelijk over God als vader te spreken, zelfs in scheppingsverhalen van verschillende volken.

De Bijbel doet dat niet.

God als Schepper wordt niet vader genoemd.

Gods vaderschap is geen zaak van afstamming, maar van liefde. Kiezen voor. Liefhebben.

Voel je dus vrij, God met een woord aan te roepen waarin liefde zich thuis voelt.

Zo wil zij komen.

En we bidden “die in de hemel is”.

Als we dat bidden,

klinkt in ons bidden mee

dat tot wie we bidden

voorbij ons zien reikt, voorbij ons horen, voorbij onze berekeningen

en toch zo nabij is

ons zo nabij kan raken,

de grond van ons hart,

en wij

wij bidden uit de grond van ons hart.

En in dat moment doet het er niet toe

of je leven een puinhoop is

of een geslaagd experiment,

of je veel bereikt hebt

of niks – niks om je op te beroemen -

in bidden gaat je ziel open

voor het allerbelangrijkste in het leven

en dat klinkt misschien afgezaagd, of niet,

en dat is liefde.

Ik zou niet weten waarvoor ik dat in moest ruilen dat meer waard is.

Waar komt dat vandaan? Liefde?

Wat is dat voor kracht?

Dat weet ik niet,

dus ik bid: “hemel”, want dat staat zo ongeveer gelijk aan wat ik niet weet.

Dus: onze ziel gaat open,

we kunnen ontvangen –

want daar begint alles mee: met ontvangen

en bedenk dan: het grootste verbergt zich in het kleinste

de kleinste daad van liefde kan ons al oprichten uit de sleur,

een groet bijvoorbeeld, een onverwachte groet op straat

- niets ten nadele van de innige omhelzing –

maar wie bidt zal in het kleinste het grootste vermoeden,

ontvang,

ontvang het,

en het zal alleen maar meer worden

..... dat, dat overkomt ons

als we zomaar die woorden

die door elk mens – van welke overtuiging ook –

in het hart gehoord en gebeden kunnen worden,

zomaar die woorden

“onze vader, die in de hemelen zijt” beginnen te bidden,

Amen!

*uw Naam worde geheiligd
uw Koninkrijk kome
uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel*

Schriftlezing: Leviticus 19, 1-18

Stefanuskerk Noorddijk 28 juni 2020
Kloosterkerk Ten Boer 19 juli 2020

Gemeente van de Heer!

Wat bidden ook is, dat is dit:
met het werk van onze handen
deze handen,
met de woorden die we spreken
en zingen,
met het brood op onze schaal
en het water in de beker
met de wereld die we delen
mens en mens
wit en zwart
mens en dier
en plant
God eren.

Want het is een groot wonder
dat het leven ons gegeven is
dat het een vrije gave is
een cadeau uit de hand
van die ene onbekende
die op hetzelfde moment
dat zij ons de gave geeft,
zicht terugtrekt
en verborgen houdt
en weer komt
en weer komt
met een nieuwe gave –

Wanneer we bidden eren we haar midden in dit grote wonder.

Díe,
haar of hem, of nog anders,
die die wij God noemen,
die liefde is
en een kind geeft
dat midden tussen ons
begint te bidden
“onze”
van jou en mij
van samen
“vader”
want ze houden van elkaar

zijn kind en hij
zoals een moeder van haar kind houdt
en vrienden van elkaar
houden van elkaar
en we bidden mee - wij
"die in de hemelen is"
want van waaruit kan dat anders
zo gul geven
zonder zelf in het spotlicht te hoeven staan?
En wij bidden met hem mee.

Wat bidden ook is,
is met al die dingen
het werk van onze handen
het brood op onze schaal
de wereld die we delen
God eren.

En daarom:
als we "onze vader die in de hemelen is" gebeden hebben
volgt daarop direct
uw naam worden geheiligd
uw koninkrijk kome
uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel.
Joods bidden is het
waarmee Jezus royaal ruimte maakt voor ieder
- die het verlangen voelt om te bidden -
om mee te bidden.

Een roman, een roman lees ik.
De prachtige nieuwe vertaling van Steinbecks East of Eden las ik in de tent.
En ik leefde mee met Cal en Aron in hun verlangen naar liefde.
Een theologisch boek, een theologisch boek bestudeer ik.
Ik zet strepen, ik schrijf vragen in een schrift,
schrijf de verbanden in mijn eigen woorden op.
Maar de Bijbel?
Die vraagt een andere leeswijze,
die vraagt een bidwijze.
De Bijbel bidden we,
we laten de woorden in onze ziel resoneren,
we bidden met die woorden God bij ons binnen
als levende werkelijkheid
geen dode feiten
levende werkelijkheid –
en het refrein uit Leviticus 19
"Ik ben" – en "Ik ben jullie God"
komt binnen
en zet onze handen naar zijn daden,
ons hart naar haar wereld
ons verlangen naar zijn wil.
"Heilig zul je zijn, want ik ben heilig, jullie God"

Zo bidden we de Bijbel binnen bij ons
en het lukt niet meer om die twee uit elkaar te peuteren
dat God iets zou zijn los van ons,

dat God gestalte zou krijgen terwijl wij buitenspel staan;
in alles,
in alles betreft zijn heilige Naam
ons in in het proces van heiliging.
Heiliging:
met eerbied omgaan (Leviticus 19)
met je verwanten – zij zijn aan je toevertrouwd
met de tijden: vier wat je te vieren krijgt
met je bezit: verafgoed het niet
met wat je bereidt om tot vrede te delen:
vlees – laat het niet bederven, stel de vrede niet uit,
met wat je krijgt – laat wat over
met elkaar
heb elkaar lief ...
... heilig: dat is vol eerbied omgaan met de dag en de plaats waar je bent,
en de mensen en elkaar,
met ons kunnen en ons hopen.
Dat bidden we ons te binnen als we Leviticus lezen, horen, bidden
en Jezus neemt het mee
in het eerste wat hij met ons bidt: “uw naam worden geheiligd”.
En onze handen gaan er naar staan.

Geen vrome wens
nee geen vrome wens
“uw koninkrijk kome”
geen vrome wens
dat Gods wereld van recht en vrede, troost en geluk,
ooit een keer zal komen.
Dat kan niet.
Want we horen van Jezus dat dat Rijk, die wereld, vlakbij is.
Kan in elk moment doorbreken.
Nee, nee, nee, dat verlost van de onverschilligheid
dat dit moment,
dat ik, dat wij,
dat vandaag,
dat hier en nu
er niet toe zou doen
“Uw rijk kome”
en wij verwachten het elk moment
elk moment waarin we leven,
ontmoeten, werken, eten, drinken, zingen –
“Uw Rijk kome” – is het dit:
dat, dat één kleine groet op straat,
dat daardoorheen al het licht kan schijnen,
de ziel opgericht?
Wie weet.
Eén bloem – gegeven.

“Uw wil geschiede”
We komen er nu
- en eigenlijk zijn we er allang wel achter –
we komen er nu wel achter dat dat geen dooddoener kan zijn
voor het kwaad dat we niet begrijpen
een ziek kind
een aardbeving
een ongeluk

een virus
dat kan niet samenvallen met de wil van God,
maar dit: dat als we dat bidden
dat we dan elkaars hand zoeken
en vragen
wat hij zou willen?
zou zij willen?
die als wij bidden ons hart zoekt:
barmhartig zijn
troost worden – vooral zonder woorden
onderdak geven
en elkaars veiligheid behoeden
en dan zo maar
begint zijn wil te gebeuren
in de misère en de glorie van ons bestaan
daar, waar wij opgericht worden
en ons tot elkaar keren.
“Op aarde zoals in de hemel”.
Waar komt het vandaan – dat verlangen, die hoop – liefde?
Uit de hemel – maar die kan het niet voor zichzelf houden
en deelt en deelt en deelt – met heel de aarde.

Dus het onzevader bidden: dat zijn heel geconcentreerde woorden bidden
die wij ons binnen bidden
en die zich uitvouwen
in ons hart
ons leven;
die ons raken
en het beste in ons naar buiten roepen.

Bid – en laat het gebeuren,
laat het maar gebeuren,

Amen!

geef ons heden ons dagelijks brood

Schriftlezing: Genesis 3, 17-21

Stefanuskerk Noorddijk, 26 juli 2020
Damkerk Hoogezand, 2 augustus 2020

Gemeente van de Heer!

Brood,
dat is over de hele wereld
wel het belangrijkste voedingsmiddel.

Een plat Turks brood of een matze,
een halfje wit of een stevig boerenbrood.
Geurig uit de bakkerij, voedzaam.

Brood is een samenwerkingsproject tussen mens en God.
Een mens moet er veel voor doen.
Het klopt:
met de mechanisering van de landbouw, denk aan de combine,
en van de bakkerij, denk aan de deegmachine,
is het niet meer zulk zwaar werk als 80 jaar geleden.
Maar een mens moet er nog steeds veel voor doen.
Zweten.

Er zit nog iets aan vast.
Dat hele proces van zaaien, groeien, oogsten, malen, bakken –
dat verzinnen we niet zelf - dat is gegeven.
Van stenen kunnen we geen brood maken.
En van luchtkastelen evenmin.
Er is geen alternatief voor dit stapsgewijze proces.
Alleen door mee te doen in dat gegeven proces van zaaien, groeien, oogsten, malen,
bakken we brood.

Gegeven proces.
Verfijnd in de loop der eeuwen door boeren en bakkers,
dat zeker - maar toch: een gegeven proces dat zich niet laat veranderen.

Zonder brood kunnen we niet leven.
Het is een voorwaarde om te bestaan.
Telkens opnieuw groeit het graan
en het brood geurt.
Telkens opnieuw
wordt deze mogelijkheid gegeven.
Goed beschouwd: het is een wonder.

Het oude boek Genesis fluistert ons dat in, in hoofdstuk 1 al:
dat dit een scheppingswonder is
en dat wij dat ontvangen,
hoe dan ook. Appel of niet.

Het oude boek Genesis gaat over nu.
Het tekent wie wij zijn als mensen.
Adam – dat woord betekent mens.
Afgeleid van Adamah, rode aardgrond.
Mens van rode kleigrond gebakken – roodhuid misschien.
Wit zal hij niet geweest zijn, laat staan blank.
Wij – niemand, begint bij zichzelf.
Wij beginnen bij een ander die ons het leven in roept.
Wij dragen de ander in ons mee,
laat ons die leren kennen, niet bang zijn – vrees niet.
Hoe oude boek over nu vertelt van de pijn en moeite in ons leven.
Dat weten wij wel: die kunnen we niet inruilen.
Het vertelt van dat schuld zo lastig is en dat we die liever bij een ander leggen.
Maar dat dat niet kan – je kunt je verantwoordelijkheid niet uitbesteden.
Wel dragen.

Het oude boek Genesis vertelt
dat wij niet in een zonnig paradijs leven waar je nooit een zonnesteek oploopt,
maar dat wij gevoelig zijn voor zonnebrand
en virussen en foute keuzes.
Wij lopen mank.

En in dat gemankeerde mens-zijn
groeit het graan opnieuw,
rijpt de halm en smaakt het brood.
Want manke mensen verdienen te leven,
tot de grens van de dood.

Het oude boek Genesis vertelt dat dit een gave uit de hoge is,
een mogelijkheid als een wonder,
waarin die wij God noemen en zo anders is,
geeft -- de weg van het graan naar het brood geeft,
en wij ontvangen -
en de twee komen bij elkaar - mens en God - en werken samen.
Brood is een samenwerkingsproject.

Wie de grond bewerkt,
is als meeste gevoelig voor dit wonder.
Hij zweet, werkt, moppert, kijkt naar de lucht en ontvangt.
De Bijbel is een boerenboek met Adam als eerste boer.
Wie de oven stookt en het brood ziet rijzen, ruikt een wonder.
Vroeg op, hard werken – en toch.
De Bijbel is een broodboek, brood voor God en mens.

Maar als de stem tot Adam gesproken heeft over zijn foute keuze,
zijn sprong van God af,
hem aanspreekt, hem verantwoordelijk houdt,
dan, dan gebeurt er iets bijzonders,
dan laat hij zijn hoofd niet hangen, maar richt het op
en ziet voorbij zijn beschuldiging aan de mens aan zijn zijde, uit zijn zijde,
ziet en ziet haar echt
en noemt voor het eerst haar naam: Eva.
En God kleedt hen.
Manke mensen verdienen kleren die hen beschermen.

Genesis gaat niet over hoe de zonde in de wereld komt.

Genesis gaat over hoe er leven is te midden van alle missers.
Eva, noemt hij haar – dat betekent: leven.
Hoor dat en leef het leven in deze wereld.
Leef. Leef met wat mislukt en bak brood. Voedzaam, geurig brood dat moed geeft.

Van hieruit kunnen we Jezus' bede om het dagelijks brood verstaan.
Maar we zetten even een tussenstap.
"Geef ons heden ons dagelijks brood".
Dat lijkt een eenvoudige bede. Geen woord Frans.
Nederlands: dagelijks. Vertaald uit het Grieks
En daar staat een woord dat in de hele oudheid maar twee keer voorkomt:
hier en in Lucas – bij zijn versie van het onzevader.
Van de vijf mogelijke betekenissen, noem ik er twee
1. het leven onderhoudend
2. voor morgen.
Bij de eerste betekenis wordt dan onder brood vaak de hostie verstaan.
En bij de tweede dat wat wij bij de bakker kopen.
Ook de uitleg van brood, kent in elk geval drie mogelijkheden.
Het brood van het sacrament, brood als een gangbare benaming in Jezus' tijd voor de tora ("het andere brood") en het gewone brood uit de oven.

Voor de verschillende betekenissen is allemaal wel wat te zeggen,
maar we kunnen ervoor kiezen
in de context waarin Jezus dit gebed voorbidt,
die context is een mensenmassa zonder anderhalvemeterprotocol,
voor mensen die uit Syrië kwamen bovendien (Matthéüs 4 slot)
allemaal Adams uit Syrië,
die mank lopen en pijn hebben
en gek in de kop worden van alle gedoe,
Syrië, hè, Syrië
en voor een stelletje leerlingen waarvan niemand nog weet hoeveel en wie het zijn - op een paar broers na;
we kunnen ervoor kiezen,
omwille van de Syriërs, toen en nu,
dat het dan toch in de eerste plaats om brood gaat, voedzaam brood
en ook dat dagelijks ook morgen is
dat er morgen nog wat in de broodtrommel zit voor een ontbijt.
En dat er een boer is die zaait en maait
en een bakker die bakt
en een burger die het brood koopt
en dat die niet alleen aan hun portemonnee denken,
maar ook aan die massa Syriërs.

Dan komt die samenwerking met wie wij God noemen nog een stapje verder.
Binnen de mogelijkheden die gegeven zijn,
ontvangen we – zwetend en wel –
ontvangen we -
en als de oven openschuift is het te veel om voor onszelf alleen te houden
en zoals het ons gegeven is, geven we verder.

Dus: geef ons heden ons dagelijks brood
dat bidden we met wie arm is en rijk
met wie werkt en arbeidsongeschikt is of aan de kant staat,
met wie in een migrantenpension woont en tomaten plukt,
met wie in een vluchtelingenkamp leeft in Libanon
en wie in zijn zomerse tuin zit,
dat bidden we met allemaal samen,

.... want we werken er wel voor
en we zweten er wel voor
(al was het maar zweten van spanning omdat de beurs bijna leeg is),
maar het begint bij de andere helft:
dat de mogelijkheid van het graan om brood te worden gegeven is,
de mogelijkheid die is er al voordat wij komen kijken.
En als we bidden
“geef ons heden ons dagelijks brood”,
bidden we dat die ene gever voorgaat die ons eerst de mogelijkheid geeft
en dat het aan onze handen is
om daarmee aan de slag te gaan.
Dat is menselijk leven.

En we bidden niet: geef ons heden ons beleg.
Want terwijl we bidden,
bidden we dat brood eerst komt,
voor iedereen
en dat het aan onze handen is
om daarmee aan de slag te gaan.
En als er dan,
laten we zeggen twee visjes als beleg
bij komen,
dan is dat de volgende slag.
Als iedereen brood heeft.
Er is genoeg – bij Jezus in het gras en in de wijde wereld van vandaag.
En als er dan,
in de vroege ochtend van de bakker
als er dan
een schemeruur voor de dageraad lonkt om een taart te bakken,
een lekkere frambozentaart bijvoorbeeld,
zo’n mooie Engelse raspberry cake,
als het feest is, als er een dag, een uur is om stralend te ontvangen,
gedenk die taart dan ook in de bede.

Dus Adam,
mens,
gemankeerd mens,
gehavend mens,
slordig mens:
bid,
bid samen met alle Adams en Eva’s,
bid je leeg
en bid, bid met Jezus mee
bid: geef ons heden ons dagelijks brood
en voel je pijn
en hoe het brood ons wil troosten en genezen.

Want in elke korrel graan ziet de Vader naar zijn kinderen om,
ons, ons samen ...
o ja!, want vanaf de eerste Adam gaat de minste voorop,

Amen!

IV

en vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven

Schriftlezing: Genesis 50, 15-21

Stefanuskerk Noorddijk, 9 augustus 2020

Gemeente van de Heer!

... zomaar bidden we dat,
vergeef ons onze schulden zoals ook wij onze schuldenaars vergeven
dat is wel van waarde in het leven,
dat we in een biddende houding telkens weer terugkeren naar dat woord: vergeven –
en zo bewaard blijven bij wat essentieel is in onze relaties.

Maar eerst naar Jozef en zijn broers.
Jozefs broers hebben hem verkocht
en daarover tegen hun vader gelogen door te suggereren dat hij dood was.
Zijn mooie jas hadden ze in geitenbloed gedrenkt,
zodat het leek of een wild dier hem verscheurd had.
Schuldig ten opzichte van hun broer, hun vader, God.
Die hele geschiedenis houdt hen dus in zijn greep.
Zoals dat gaat in een familie.
Ze komen er niet vrij van.

Maar wacht, één van hen, Juda,
die leert ervan
en pakt het een volgende keer anders aan
als de jongste van de broers, Benjamin,
een soort van gegijzeld lijkt te worden.
Dan zegt Juda: niet hij, maar ik, neem mij maar.
Dat gaat dan weer niet door, maar laat wel zien dat er bij hem iets veranderd is.
Hij laat zijn broer niet in de steek, maar staat in voor hem.
Jozef trouwens, is daarvan getuige, zonder dat zijn broers het weten.
Dan breken ook Jozefs tranen – het is niet meer zoals het was,
Juda is anders. Het verleden is niet almachtig.
Eén staat op.

Maar hoe,
hoe zet je de volgende stap?
Hun vader Jacob is gestorven,
oud en der dagen zat.
Nu is de volgende generatie aan zet.
Wat kan er geheeld worden?
Maar die broers voelen natuurlijk ook wel
dat dat een riskante operatie is.
Want stel, ze komen bij Jozef
en ze zeggen: we hebben spijt, berouw
en hij haalt zijn schouders op,
dan ga je toch door de grond.
Berouw hebben is één ding,

dat kun je in je hart en je lijf voelen,
maar het tonen is een ander ding.
Berouw tonen en vergeving vragen kun je wel doen,
maar niet zo dat je door de grond moet gaan.

De Talmoed, de verzamelde joodse uitleg van het Oude Testament, legt dit uit.

Drie keer staat er in het Hebreeuws een klein woordje: (a)na –

dat betekent zoiets als “nu” of “ach” - waarom?

Drie keer: om de grens aan te geven, je kunt het één keer, twee keer vragen,
maximaal drie keer.

Maar het moet geen vernederend schouwspel worden.

Wie berouw heeft en dat vervolgens toont,

kan die er ook op rekenen dat het serieus genomen wordt

en dat er vergeving vrij komt?

Dat is altijd een riskante onderneming. Zet de camera maar stil. Geen tv.

De broers doen het zo, - voorzichtig -

ze sturen eerst vrienden, of wie ook,

en die benoemen het kwaad dat de broers Jozef gedaan hebben

en vragen om vergeving.

Jozefs tranen breken door. Opnieuw.

En dan weten de broers dat ze niet een trap na zullen krijgen of zo,

maar gezien en gehoord zullen worden.

En ze vallen voor hem neer.

En Jozef richt ze op met zijn woorden.

Hij troost ze, spreekt tot hun hart.

De greep van het verladen verslapt.

Ieder van ons staat in het leven op beide plekken.

Op de plek waar we berouw voelen,

spijt over wat mislukt is, gemiste kansen, verkeerde woorden, foute daden.

Dat voelen we.

We staan ook op die andere plek.

Waar we in de relatie met een ander benadeeld zijn of beschadigd

en – als het kan – vergeving kunnen schenken.

Als het kan. Want dat is niet vanzelfsprekend.

Soms is het te erg – en als je helemaal geen berouw bij een ander ziet kan het dan?

Jozef ziet berouw en hij kan.

In die paar woorden van het onzevader klinken de verhalen van Jozef, van David, uit de Psalmen, mee. Laten we nu naar dat gebed kijken.

In het gebed om vergeving zit best een vreemde draai.

Het begint met een verzoek aan God – hoe dan ook –

om onze schulden (zonden staat er niet) te vergeven

en maakt dan een vierdubbele draai.

De eerste draai is dat wie het bidt eerst op de plek van het berouw staat en vraagt om vergeving en dan op de plek van vergeving komt te staan

– vergeef ons, zoals wij vergeven.

En de tweede draai is dat wie bidt eerst iets vraagt en dan iets beweert

– vergeef ons, dat is *de vraag*, zoals wij vergeven, dat is *de bewering*.

En de derde draai is de relatie van schuldenaar en vergever, eerst die van mens tot God is en dan die van mens tot mens.

- vergeef ons, *tot God*, zoals ook wij vergeven, *tot mens*.

En de laatste is dat de volgorde in de tijd omgedraaid lijkt: eerst wat komt en dan wat is.

- vergeef ons, *dat staat te gebeuren*, zoals wij vergeven, dat is *is gaande*.

En samen vormen ze een gebed. Onder woorden brengen ten overstaan van God wat in je leeft.

Is dit het geheim van deze bede,
dat als wie bidt
zichzelf eerst kent als één die berouw heeft
en vol vertrouwen uit kan zien naar God die komt
en vol vertrouwen is over de vergeving die dan geschonken wordt
dat die mens eigenlijk al begonnen is om vergeving te schenken
aan wie bij haar of hem komt met berouw;
dat die zichzelf niet meer kan tegenhouden
om vergeving los te weken uit zijn hart
vergeving die het vermogen in zich draagt
berouw bij de ander veilig tevoorschijn te laten komen?
Wie eruit leeft hoe hij op God kan rekenen,
leeft die ook zo dat onze naaste op ons kan rekenen?
Dan staan beiden op
uit een verleden dat gevangenhoudt.
Opstaan, het is als opstaan. Jozef, zijn broers.

Dat is wat leven licht maakt
dat wat ons in de greep houdt, loslaat.
Een reddend medicijn daarin is
dat berouw en vergeving elkaar vinden,
als bij Jozef en zijn broers.
Bid er elke dag om zegt Jezus.
Weet wat God met je voorheeft,
dat je opgericht wordt uit wat je klein houdt,
en zo zul jij er voor je broeder zijn, je zuster.

Dus bid,
bid vooral samen,
bid "onze"
want je staat niet alleen in dit soort dingen,
ik hoop dat Jozef ook "onze" gebeden heeft,
want hij kon er zelf ook een potje van maken,
maar ding voor ding,
geen uitruil,
zie alles onder ogen,
onder milde ogen

bid
en laat je meenemen
met de woorden
laat ze stromen door je bloed
en laat je de hand reiken
en laat je oprichten uit je onmacht.

Bid,
bid "onze"
want we staan niet alleen,
Eén is ons voor – die ene mens ons voor, Gods geliefde ons voor
als hij bidt
Vader, vergeef ons
en
Vader, vergeef hun
leer je berouw kennen
en je de voorraad vergeving die in je ziel gelegd wordt vrijmaken,

stap voor stap
 voorzichtig,
 laat je niet kwetsen,
 dat hoeft niet,

stap voor stap,
en sta op,

Amen!

en leidt ons niet in verzoeking
maar verlos ons van de boze

Schriftlezing: Deuteronomium 22, 1-3

Stefanuskerk Noorddijk, 23 augustus 2020

Gemeente van de Heer!

Speciaal voor jou Helmer, een weergaloos stoffelijke passage van geestelijke diepte uit de Talmoed, tractaat Ta'aniet, het tractaat over vasten - folio 25A

Er wordt verteld dat iemand langs het huis van Rabbi Chanina ben Dosa kwam en daar – per ongeluk – enkele kippen achterliet die gevonden werden door de vrouw van Rabbi Chanina. Rabbi Chanina zei tegen zijn vrouw: eet niet van hun eieren. Maar de kippen en eieren groeiden hun boven het hoofd en brachten ongemak met zich mee. Daarop verkocht Rabbi Chanina ze en kocht van de opbrengst enkele geiten. Op een dag kwam de man die zijn kippen had achtergelaten weer langs en zei tegen zijn kameraad: ik heb mijn kippen hier gelaten. Rabbi Chanina luisterde ernaar en zei: heb je een bewijs? En hij zei: ja en gaf hem het bewijs en nam de geiten mee.

U moet weten: Rabbi Chanina was arm en zijn vrouw liet dat niet onbesproken.

Eén eitje bij het ontbijt één maar ... maar van wie zijn de eieren?

Kippensoep voor de sabbath.

Maar bij Rabbi Chanina en zijn vrouw gaat het toch even anders.

Merkwaardigerwijs is er elke dag iets te eten.

Nog een stukje hoor.

De Ben Dosa's zijn gewend, ook al hebben ze geen deeg, toch elke week de oven aan te zetten. De buurt moet niet denken dat ze arm zijn. De hele buurt weet natuurlijk dat Rabbi Chanina zo arm is als Job en je kent dat, als de oven dan weer gestookt wordt komt er zo'n nieuwsgierige buurman - met lege handen - even kijken: hoe kan het dat die oven brandt, ze hebben toch geen deeg? En de oven is gevuld met heerlijk geurig brood. Dat verbaast Chanina's vrouw allerminst – zij zijn namelijk gewend met wonderen rekening te houden.

Dit is natuurlijk een verhaal. Dat gaat over een dilemma – hoe kan ik eerlijk en oprecht blijven, als ik maar net genoeg heb? Hoe zorg ik ervoor, voor mezelf dat ik integer kan blijven. Hoe zorgen we voor elkaar in huis? IN het dorp?

Er gaat een passage aan vooraf. Dat is deze. Hoe kan het, vragen de dorpingen zich af, dat Rabbi Chanina geiten heeft, hij is immers zo arm als een luis? En bovendien vreten ze ons weiland kaal en de tora verbiedt dat.

... zegt Rabbi Chanina tegen zijn burenen: als het inderdaad jullie gras is dat mijn geiten grazen, laat er dan maar beren komen om ze te verslinden. Maar als het niet jullie gras is, laat dan mijn geiten vanavond thuiskomen, elk met een beer gespietst tussen hun hoorns. Die avond bracht elke geit een beer, gespietst tussen zijn hoorns.

Dat gaat over menselijke verhoudingen. Hoe zorg je voor je zelf dat je integer kunt blijven, en ook: hoe zorgen we voor elkaar? Wat doen we als burenen van Rabbi Chanina?

Heeft het dorp ruimte voor Rabbi Chanina's geiten die hij – voor een ander – hoedt?

Waarom laten we het wonder aan God over als we zelf met een brood kunnen komen? Daar gaat dat over, over zulke vragen.

Van Rabbi Chanina wordt ook verteld dat hij intens kon bidden en zo een buurvrouw hielp dat de te korte dwarsbalken waarop haar zolder moest rusten allemaal enkele tientallen centimeters langer werden – toen het huis af was, staken ze er aan de buitenkant een el uit! Iedereen kon het zien. Als je zo kunt bidden ...!

Als je zo buurman kunt zijn!

De Talmoed laat wie het bestudeert ervaren dat de verhoudingen in het dagelijks leven, het menselijk samenzijn, dat dat het is waar de goedheid van God handen en voeten krijgt. Eén kleine daad kan oneindig goed zijn.

Bidden voor een balk, passen op een toompje kippen.

De os of het schaap van je broeder – wees hoeder voor je broeder als hij het kwijt is.
Zelfs een kip, en het ei. En ook zijn jas, als hij die vergeet.

Hoe kan dat werken?

Begin bij de zorg voor jezelf.

Zorg goed voor jezelf, voor je ziel, voor je binnenkant. Dat je eerlijk kunt blijven.

Tractaat over het vasten.

Kunnen we, kunnen we ook leven met een onsje minder - niet alles.

Kunnen we onze hebzucht, zegt Augustinus bij zijn uitleg van deze bede,
onze hebzucht onder ogen zien en even rust gunnen. Vasten.

Zorg voor jezelf.

Voor de goede klopp in je hart.

Nu naar de bede: leid ons niet in verzoeking.

Bidden helpt om integer te worden. Jezelf door Gods ogen zien. Ogen van liefde.

Begin, begin met het onzevader.

Dat gaat over “ons”.

Onze handen,

ons hart,

onze aandacht,

ons brood, gedeelde brood.

Begin.

En dan kom je dus bij “leid ons niet verzoeking”.

En dat gaat niet over seks.

Ik zeg niet dat het nooit over seks kan gaan.

Maar zet dat even uit je hoofd – alhoewel ik niet weet of dat volgens Freud kan.

(Laten we even liggen.)

Leid ons niet in verzoeking:

dat gaat over de kippen van Rabbi Chanina

de dwalende os en ezel,

en over de fiets die niet op slot staat.

Als je in zo'n dilemma komt

op de kassa wordt twee euro te weinig aangeslagen,

als dit bidden je ziel onderhoudt

en impregneert en koestert

en je bloedsomloop stuurt

zo dat je hart ernaar gaat kloppen,

dan moet het lukken met die twee euro,

die fiets zonder slot,

die ongebreidelde kippenren van Rabbi Chanina die niet van hem is.

En als nou zijn burens ook bidden,

zouden zij zijn geiten dan hun plek gunnen?

En als zijn burens dat ook bidden,

zou hij dan zonder brood zitten?

Bidden: dan gebeuren er twee dingen.

*We onderhouden onze binnenkant: noem het vroomheid -
en we oefenen ons gedrag; eerlijk leven.*

Zo komt Jezus als hij deze woorden voorbidt, ons tegemoet.

En het effect kan zijn dat wat kwaad doet,

dat we daarvan verlost worden

en passen op de kat van de burens als die de weg kwijt is.

Dat is kwaad: denken dat het dier onze zorg niet nodig heeft.

Dat is verlost van het kwaad: het dier onder onze hoede nemen.

Hoeveel te meer kan dat gelden voor een mens.

Het lijkt me niet dat dat iets eenmaligs is: verlost van het kwaad,

maar een proces, een krachtenveld waarin we dagelijks leven.

Eén keer bidden is niet genoeg –

het zit hem ook in de herhaling, het langzaam binnendruppelen.
Zorg voor jezelf en bid, laten we die houding zoeken.
Dan komt de zorg voor een ander en voor elkaar vrij.

Bid. Maar het is niet alleen bidden.
Het is ook leren.

Jezus voert een leergesprek met zijn "studenten" en een massa mensen daaromheen.
Daar bespreekt hij hoe we regels, hoe we levenswetten met elkaar onderhouden.
Een levenswet is het die ons vertelt hoe we kunnen handelen.
Met inachtneming van onze eigen integriteit en die van een ander.
Leren hoe dat werkt.

Dat kan knap lastig zijn.
Dat merken we nu ook. Dat kan.
Waar we met elkaar op school,
in kerk, synagoge en moskee, in een buurthuis
de regels en de wetten leren die ons helpen kunnen,
in een leergesprek, zoals Jezus dat doet; niet "zo moet het" of "wij weten het beter",
een gesprek over lastige dilemma's: kunnen we voor elkaar kiezen of alleen voor onszelf? Elkaar horen, ontdekken
hoe we integer kunnen zijn.

Daarom is het zo ongelooflijk belangrijk dat kinderen naar school kunnen
en abc leren om te lezen
en wie weet met elkaar een oud verhaal over kippen lezen
en dan met elkaar discussiëren: wat zou ik doen?
Waar gaat het om?
Het abc is geen doel, maar een hulp om mens te worden.
Je menszijn te voeden met verhalen van buiten.
Het deed me wat toen ik deze week weer kinderen zag fietsen
over de Noorddijkerweg naar school – ontroerd was ik.
En ik denk ook: dat we met elkaar ons best doen een samenleving in ere te houden
waar we met elkaar in gesprek blijven en elkaars belang leren kennen
en de vrijheid van de ander,
en niet met de vinger wijzen naar jongeren of ouderen,
en niet "de jeugd" zeggen of dor hout of dat soort stigma's
en niet schelden en elkaar voor alles wat slecht is uitmaken.

Bidden helpt daarbij. Leren en bidden.
En er wordt veel gebeden, veel meer dan we denken.
En heus niet alleen in synagoge, kerk of moskee.
Bidden kan iedereen, en veel mensen doen het.
Dat zet onze ziel in de goede stand
en onze handen volgen en onze mond.

Dus bid.
Bid.
Bid jezelf leeg.
Bid.
Bid je naar God toe
..... en zij zal je vinden,
en je leven is gered,

Amen!